

عظمت ماه مبارک رمضان

حجت الاسلام والمسلمین دکتر ناصر رفیعی*

بسم الله الرحمن الرحيم

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْحَمْدَ مِفْتَاحًا لِذِكْرِهِ وَ سَبَبًا لِلْمَزِيدِ مِنْ فَضْلِهِ وَ دَلِيلًا عَلَى آلَائِهِ وَ عَظَمَتِهِ ثُمَّ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ عَلَى حَبِيبِهِ وَ خَيْرَتِهِ أَبِي الْقَاسِمِ الْمُصْطَفَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ لَا سِيَّمَا بَقِيَّةَ اللَّهِ فِي الْأَرْضِينَ. قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَ شِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ.»^۱

خدا را شاکریم که توفیق درک ماه رمضان را به ما عنایت نمود. امید است این ماه، ماه سلامت، امنیت، آرامش، آمرزش و ماه پیوند با ولایت باشد و خداوند همه ما را در این ضیافت بزرگ و ماه عمل صالح، مهمان خویش گرداند.

* عضو هیئت علمی جامعه المصطفی و از مبلغان نخبه دفتر تبلیغات اسلامی.

۱. یونس، آیه ۵۷.

انواع سال

ماه رمضان، آغاز سال تربیتی است. ما سال‌های مختلفی داریم: شمسی، قمری و سال خُمسی. سال شمسی با بهار و طبیعت آغاز می‌شود؛ سال قمری با محرم؛ سال میلادی در ایام ویژه‌خودش در زمستان - برای مسیحی‌ها - و سال خمسی هرکس، سال درآمدش است.

براساس روایات، ماه رمضان، آغاز سال است؛ «أَوَّلُ سَنَةٍ»^۱ شاید منظور این است که اول سال تربیتی و خودسازی و اصلاح و ترقی است؛ همان‌گونه‌که طبیعت، در بهار تازه می‌شود و همان‌گونه‌که دارایی انسان، در آغاز سال خمسی پاک و تطهیر می‌شود. اینکه ماه رمضان را اول سال گفته‌اند، چون وقت دگرگونی روح است، نه طبیعت و مال. در این ماه، روح انسان پاک می‌شود.

رمضان، دانشگاه خودسازی

رمضان، هنگام بازشدن در دانشگاه خودسازی است. در این دانشگاه که همه دانشجوی آن هستند، یکی واحد بیشتری می‌گیرد (واحد خودسازی، اصلاح و آموزش)، یکی واحد کمتری می‌گیرد و یکی به مراتب عالی ارتقا پیدا می‌کند و دیگری نه؛ اما بالاخره دانشگاه گسترده تربیتی، در این ماه باز می‌شود. ماه مبارک رمضان، ماه گسترده‌شدن سفره الهی است؛ رسول خدا ﷺ فرمودند: «عَلَيْهَا مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ؛ چیزهایی بر سر این سفره هست که تاکنون چشمی ندیده و گوشی شنیده است.»

ما نعمت بهشت را شنیده‌ایم، در قرآن آمده: باغ‌ها، قصرها و حوریه‌ها؛ اما درباره رمضان می‌گویند نه گوشی شنیده و نه چشمی دیده؛ «وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ» هرچه شما فکر کنید، به ذهنتان نمی‌آید. معلوم می‌شود، چیز دیگری است: «لَا يَقَعُدُ عَلَيْهَا إِلَّا الصَّائِمُونَ»^۲ بر سر این سفره فقط یک گروه می‌نشینند: روزه‌دارها.

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۹۵، ص ۳۳۴.

۲. محمد محمدی ری‌شهری، حکم النبوی، ج ۳۷، ص ۶.

مجلس اول: عظمت ماه مبارک رمضان ■ ۱۳

گاهی که در مهمانی غذا کم است، خودی‌ها نمی‌خورند، ممکن است به بچه‌ها کمتر بدهند و غذا را کم بکشند. گاهی نیز زمان کم است و دیر می‌رسی. سفره‌ای با این گستردگی، اگر آدم سر سفره نباشد و نتواند چیزی از آن تناول کند، خیلی محروم و غافل و مغبون است. سفره‌ای که یک ماه گسترده و همه چیز در آن فراوان است، اگر انسان نتواند بهره ببرد، ضعیف است!

ماه فرصت

ماه رمضان، ماه فرصت‌یابی است. فرصت آشتی با خدا؛ هرکس قهر بوده، به فکر آشتی با خدا باشد. فرصت نظم و برنامه‌ریزی است. هرکس بی‌نظم بوده، این زمان باید منظم شود. به موقع بیدار شویم، به موقع بخوریم و به موقع بیاشامیم. ماه فرصت ازدیاد تقوا و تقویت اراده است. آنهایی که می‌گویند: نمی‌توانیم اراده‌مان را تقویت کنیم، تصمیم می‌گیریم، اما دوباره ترک می‌کنیم، پی‌درپی زمین می‌خوریم، به خدا قول می‌دهیم، اما زیرش می‌زنیم، رمضان، ماه تقویت اراده است. شما که روز ماه رمضان از همسر حلالیت اجتناب می‌کنی، پس می‌توانی از زن حرام در غیر ماه رمضان هم اجتناب کنی. هنگام غروب که چشمت سیاهی می‌رود، نزدیک آب نمی‌روی! اراده‌ات می‌گوید نرو. پس، می‌توانی دنبال مواد مخدر و لقمه حرام و شراب نروی.

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «هرگاه روزه‌دار در جواب کسی که به او فحاشی می‌کند، بگوید: «إِنِّي صَائِمٌ، سَلَامٌ عَلَيْكَ»، ببخشید من روزه‌ام، جوابت را نمی‌دهم، این در واقع حجابی از نور است که به شکل مانع و سدّی از رحمت خدا، او را از آتش باز می‌دارد.^۱ خودت را کنترل کردی. از فحش و نگاه به نامحرم بازداشتی. ماه رمضان، فرصت تقویت اراده، حُسن خلق و حُسن برخورد است. این سفره، خیلی گسترده است!

۱. کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۸۸: «مَا مِنْ عَبْدٍ صَالِحٍ يُشْتَمُ فَيَقُولُ إِنِّي صَائِمٌ سَلَامٌ عَلَيْكَ لَأُشْتِمَكَ كَمَا شَتَمْتَنِي إِلَّا قَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى اسْتَجَارَ عَبْدِي بِالصَّوْمِ مِنْ شَرِّ عَبْدِي فَقَدْ أُجْرَتْهُ مِنَ النَّارِ.»

عظمت ماه رمضان

پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودند: «لَوْ يَعْلَمُ الْعَبْدُ مَا فِي رَمَضَانَ لَوَدَّ أَنْ يَكُونَ رَمَضَانَ السَّنَةَ»^۱ اگر بنده ارزش ماه رمضان را می‌دانست، آرزو می‌کرد که سراسر سال رمضان باشد.»

بزرگان ما مقید بودند که روز اول ماه رمضان دو رکعت نماز شکر بخوانند؛ برا اینکه زنده ماندند و توانستند رمضان را درک کنند. این ماه چقدر اجر دارد! اگرچه انسان نتواند تا آخرش را درک کند و عمرش کفاف ندهد، اما درک شب اولش چقدر اجر دارد!

همه کتاب‌های آسمانی در ماه رمضان نازل شده‌اند: «شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ»^۲ پیامبر فرمودند: همه کتاب‌های آسمانی، در ماه رمضان نازل شده‌اند. حضرت فرمود: تورات، ششم ماه رمضان بر حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَام نازل شد. منبع این روایت، قوی است؛ در کافی و وسائل الشیعه است. نبی مکرم اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: دوازدهم ماه رمضان، انجیل بر حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام نازل شد؛ هیجدهم ماه رمضان، زبور بر حضرت داود عَلَيْهِ السَّلَام نازل شد و بیست‌وسوم رمضان، نزول قرآن صورت گرفت.^۳

غل و زنجیر شدن شیطان

در روایت آمده است که شیطان در این ماه بسته می‌شود. خیلی عجیب است! چرا شیطان بسته می‌شود؟ شیطان که خیلی فعال است. آدم ابوالبشر را فریب داد، چطور در این ماه، بسته است؟ روایت داریم که شیطان در این ماه ضعیف می‌شود. وقتی دشمن حمله می‌کند، اگر نیروی کمکی زیادی جلوش ریختند، عقب‌نشینی می‌کند. حدیث داریم در این ماه،

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۳۴۶.

۲. بقره، آیه ۱۸۵.

۳. حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۱۱؛ شیخ صدوق، کتاب من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۵۹: «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَام قَالَ: نَزَلَتِ التَّوْرَةُ فِي سِتِّ مَضِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَنَزَلَ الْإِنْجِيلُ فِي اثْنَتَيْ عَشْرَةَ مَضَتْ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَنَزَلَ الزُّبُورُ فِي لَيْلَةِ ثَمَانِ عَشْرَةَ مَضَتْ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَنَزَلَ الْقُرْآنُ (الْفُرْقَانُ) فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ.»

شبانه روز فرشته‌ها که تعدادشان را جز خدا کسی نمی‌داند، موکل‌اند و وظیفه دارند که در ماه رمضان، برای روزه‌دار دعا کنند؛ «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّ مَلَائِكَتَهُ بِالذُّعَاءِ لِلصَّائِمِينَ»^۱ دلیلی که شیطان عقب می‌کشد، وجود نیروی کمکی است؛ یعنی رحمت خدا گسترده می‌شود، نفس انسان عبادات و تسبیح محسوب می‌شود و دعای آدمی مستجاب می‌گردد. دلیل دومش، بیان امیر مؤمنان علیه السلام در نهج البلاغه است:

«شیطان عقده، عقده پیش می‌آید»؛ یعنی گره، گره. اگر جایی را بخواهید باز کنید، گره‌گره باز می‌کنید و یا اگر جایی را بخواهید فتح کنید، وجب و جب فتح می‌کنید. یکی از بزرگان می‌فرمود: «اول، شیطان، گره تعلق به مستحبات را از دل آدم باز می‌کند. آرام آرام مستحبات را کنار می‌گذاری. دوم، گره تنفر از مکروهات را باز می‌کند. شیطان می‌گوید: مکروه، عیبی ندارد و مکروه را مرتکب می‌شوی. در مرحله سوم، گره علاقه به واجبات را باز می‌کند. پس نسبت به واجبات سست می‌شود. چهارم گره تنفر از حرام را باز می‌کند و حرام را مرتکب می‌شود.»

قرآن می‌فرماید: «شیطان، گام به گام پیش می‌آید.» چرا شیطان در این ماه دستش بسته می‌شود؟ دلیلش این است که آدم مستحب انجام می‌دهد یا واجب. خوابت عبادت و نفس‌ت تسبیح محسوب می‌شود. مسجد می‌آیی، قرآن می‌خوانی و یا از تلویزیون سخنرانی گوش می‌دهی؛ چون در این ماه این گره‌ها را محکم می‌کنی، شیطان نمی‌تواند به تو راه پیدا کند. حدیث داریم علت اینکه شیطان در این ماه دستش بسته است،^۳ همین است.

۱. کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۶۴؛ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۹۶؛ بیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّ مَلَائِكَتَهُ بِالذُّعَاءِ لِلصَّائِمِينَ وَقَالَ أَخْبَرَنِي جَبْرِئِيلُ علیه السلام عَنْ رَبِّهِ أَنَّهُ قَالَ مَا أَمَرْتُ مَلَائِكَتِي بِالذُّعَاءِ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِي إِلَّا اسْتَجَبْتُ لَهُمْ فِيهِ.»

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۲۱: «إِنَّ الشَّيْطَانَ يُسَنِّي لَكُمْ طُرُقَهُ وَيُرِيدُ أَنْ يَحُلَّ دِينَكُمْ عُقْدَةً عُقْدَةً.»

۳. حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۴۲۶؛ شیخ صدوق، فضائل الأشهر الثلاثة، ص ۱۴۱؛ بیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «إِذَا اسْتَهْلَ رَمَضَانَ غُلِقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ وَفُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ؛ هرگاه هلال ماه رمضان پدید آید، درهای دوزخ بسته و درهای بهشت باز می‌شود و شیاطین به زنجیر کشیده می‌شوند.»

البته اینکه دست‌وپای شیطان بسته است، نسبی است. در همین ماه رمضان، انسان‌هایی جنایت می‌کنند، عرق می‌خورند، معصیت می‌کنند، حتی نماز نمی‌خوانند.

قرآن کریم فرموده: «وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ...»^۱ «عَیْشَ»، به معنای کم‌فروغ و ضعیف‌شدن است. اگر نور قوی در شب تاریک داشتید، دزد نمی‌تواند بیاید؛ ولی اگر نور کم فروغ شد، سرقت راحت صورت می‌گیرد. قرآن می‌فرماید: هرکس نور خدا در زندگی‌اش کم‌رنگ شود، «تَقِيضُ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ»^۲ شیطان ایمانش را سرقت می‌کند و ابلیس همراهش می‌شود؛ اما تا هنگامی که نور خدا قوی است، نمی‌تواند بیاید. در ماه رمضان، نور خدا قوی است. در همه خانه‌ها قرآن تلاوت می‌شود و زبان‌ها مشغول ذکر خداست. طبیعتاً دست شیطان، بسته است و درهای رحمت، باز است.

البته ممکن است که جایی صد در باز باشد، اما یک نفر هم نرود. در مسیر اتوبان بعضی به نرده می‌زنند؛ هرچند جاده باز و راه گسترده است. خطر جلویش می‌باشد؛ ولی از آن غافل و خواب است.

ارزش و جایگاه روزه

می‌گویند: فلان بانک ده میلیون تومان وام می‌دهد یا جایزه می‌دهد و چون شرایط و قسطش زیاد است، سفته می‌خواهد یا اینکه باید فلان‌قدر سپرده‌گذاری کنی. همیشه اول، ارزش کاری را بیان می‌کنند، بعد شرایطش را می‌گویند. در یک حدیث نبوی، اول جایگاه روزه بیان شده و روایت دیگر، شرایط و ضوابط روزه را بیان کرده است.

پیغمبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «أُعْطِيَتْ أُمَّتِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أُمَّةٌ نَبِيٍّ قَبْلِي؛ خداوند به امت من در ماه رمضان پنج جایزه داده که امت‌های پیشین جایزه‌ها را به این شکل نداشتند.» یکی از این جایزه‌ها این است: «فَإِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ وَمَنْ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ لَمْ يُعَذِّبْهُ أَبَدًا؛ وقتی شب اول ماه رمضان و روز اول آغاز می‌شود، خدا به آنها نگاه و نظر لطف می‌اندازد...» این، خیلی مهم است. در مناجات

۱. زخرف، آیه ۳۶.

۲. زخرف، آیه ۳۶.

شعبانیه چه می گفتید: «أَنْظُرُ إِلَيَّ نَظْرَ مَنْ نَادَيْتَهُ فَأَجَابَكَ؛ خدایا به من طوری نگاه کن که ندایش کردی و به تو لبیک گفت.»

تفاوت «نظر» با «رؤیت»

نظر با رؤیت فرق می کند؛ هرچند هر دو به معنای نگاه کردن است. قرآن گاهی می فرماید: «أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى؟»^۱ یعنی خدا همه را می بیند؛ اما نظر، غیر از رؤیت است. من همه شما را می بینم. این، رؤیت است؛ اما به یکی توجه می کنم و می گویم: پس از منبر کارت دارم. این، نظر و توجه خاص است.

صاحب کتاب التحقیق، مرحوم آقای مصطفوی رحمته الله می گوید: نظر، یعنی: «رُؤْيَةٌ عَنِ تَحْقِيقٍ؛ نگاه با دقت و توجه.» از این رو، خدا می فرماید: «أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَيَّ الْإِبِلِ»^۲ نمی گوید به شتر نگاه کنید؛ بلکه می فرماید با دقت توجه نمایید. شتر را همه می بینند. الآن اگر یک کاروان شتر به خیابان بیاید، همه می بینند. روز عزاداری، تعزیه دارها شترسوار می آیند،^۳ همه شتر را می بینند، آن، «یَرَى» نگاه کردن است؛ اما «يَنْظُرُونَ إِلَيَّ الْإِبِلِ»، یعنی نظر کردن به خلقت و آفرینش آن.

نمی گویند غذایت را نگاه کن، چه کسی غذا می خورد؛ بدون اینکه به آن نگاه کند؟ برای افطار جلوی شما غذا می گذارند، به آن نگاه می کنید. پنیر می گذارند، نگاه می کنید و بعد می خورید. این را نمی خواهد بگوید: «فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ»^۴؛ نه اینکه نگاه کن بین لقمه بزرگ است یا کوچک و یا مثلاً از کدام قسمت مرغ و گوشت استفاده کنید یا چقدر برنج برایتان بکشند؟

۱. علق، آیه ۱۴.

۲. غاشیه، آیه ۱۷.

۳. در قم و برخی شهرها، مرسوم است که در ایام عزاداری حضرت ابا عبدالله علیه السلام کاروانی از شتر راه می افتد.

۴. عبس، آیه ۲۴.

حضرت موسی علیه السلام نگفت: خدایا! من می‌خواهم تو را رؤیت کنم. گفت: خدایا می‌خواهم به تو نظر کنم. افرادی که با من هستند، درخواست رؤیت کرده‌اند. خطاب شد: «لَنْ تَرَانِي»؛ رؤیت نمی‌شود ولی نظر و توجه می‌شود؛ «وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ * إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ»^۱ در روایت داریم که روز قیامت مردم به خدا توجه می‌کنند.

در حدیث دیگر داریم که وقتی شهید بر زمین می‌افتد، «يُنظَرُ فِي وَجْهِ اللَّهِ»^۲ به چهره خدا نگاه می‌کند. نظر، رؤیت حسّی نیست. الآن دارم همه شما را می‌بینم. این، رؤیت حسّی است؛ ولی نظر، توجه و عنایت است. فرمود: اوّل ماه رمضان که فرا می‌رسد، خداوند به روزه‌دار واقعی نظر می‌کند.

حضرت شعیب علیه السلام دید که جوانی غرق گناه و معصیت است، عرضه داشت: خدایا! جوان با اینکه معصیت می‌کند، ولی امکانات خوبی دارد و از لحاظ جسمی سالم است! گاهی بعضی‌ها می‌پرسند: فلانی، آدم بدی است؛ ولی وضع زندگی‌اش خوب و سالم است و خانه دارد، یا فلان منطقه با اینکه معصیت می‌کنند، ولی وضع خوبی دارند، باران هم آمده؛ اما چرا من که مؤمنم، بچه‌ام مریض است و گرفتارم؟ خطاب شد: «ای شعیب! به او بگو نظر و توجه‌ام را از قلبت گرفته‌ام،^۳ قلبت واژگون است. قلبی که واژگون است، دیگر شیرینی گفت‌وگو با من را احساس نمی‌کند.»

ماجرای دو نامه برای مرحوم فلسفی

خدا رحمت کند مرحوم فلسفی را که زبان گویای اسلام بود. می‌فرمود: یک روز، دو نامه از سوی دو نفر از مراجع عالی‌قدر نجف به دست من رسید که هر دو نامه را دارم. حضرت آقای صدیقی که خدمتشان رسیده بود، گفتند: نامه‌ها را دیدم. خلاصه دو نامه آمده بود و شاید بی‌اطلاع از هم نوشته بودند. جالب این بود که مضمون هر دو یکی بود. هر دو بزرگوار در نامه‌هایشان نوشته بودند: زبان گویای اسلام! حوزه نجف دارد از هم می‌پاشد،

۱. قیامت، آیات ۲۲ - ۲۳.

۲. شیخ طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۱۲۱.

۳. لطیف راشدی، داستان‌های معنوی، ص ۳۶۳.

وضع طلاب و شیعیان در نجف خیلی خراب است. بازاری‌ها و پول‌دارها را جمع کن و به آنها بگو که کمک کنند تا در مقابل حمله‌ای که دشمنان به اسلام دارند، حوزه سقوط نکند. چیزی از حوزه نجف باقی نمانده و در حال فروپاشی است و فقر بیداد می‌کند.

من هر دو نامه را برداشتم و آمدم قم خدمت حضرت آیت‌الله بروجردی - اعلی الله مقامه الشریف - گفتم: صلاح می‌دانید پول‌دارها و بازاری‌ها را جمع کنم؟ تا با سخنرانی، عنایتی و توجهی به اینها بدهم. ایشان سرش را پایین انداخت و گفت: خود می‌دانید. من، مانع کار شما نمی‌شوم؛ ولی دوست ندارم برای کار دین به کسی رو بیندازم. حوزه صاحب دارد، ما صاحب داریم، بالاخره خودشان توجه می‌کنند. حوزه شیعه نباید این طور ضعیف بماند.

از سخنان آیت‌الله بروجردی برداشت کردم که راضی نیست. چند روز بعد، دوباره خدمت ایشان رفتم و دیدم خیلی شاد و خوشحال هستند، فرمودند: آقای فلسفی خوب شد نگفتید، الحمدلله حل شد. محترمانه هم حل شد. آن‌که باید می‌رساند، رساند. ما هم فرستادیم و ان‌شاءالله حوزه نجف از این وضعیت بیرون می‌آید.

این، همان توجه و نظر است. در طول تاریخ، مناعت طبع علما و بزرگان ما اجازه نداد به کسی رو بیندازند. به قول آن آقا که خودش هم روحانی نیست، می‌گوید: روحانیون هیچ قرارداد استعماری را امضا نکردند، آزاد بودند. در خانه هیچ کس را نزدند که بیا خمست را بده! کدام نماینده مرجع در خانه شما آمده؟ بحمدلله، این سیر خودجوش بوده و هست.

اگر کسی اوّل ماه رمضان را درک کند، خدا به او نظر می‌کند. در مناجات شعبانیه می‌گوییم: «فَلَا تَجْعَلْنِي مِمَّنْ صَرَفَتْ عَنْهُ وَجْهَكَ»؛ خدایا نظر تو برنگردد. در حدیث داریم کسی که خدا از او روبرگرداند، شیطان زود به او نظر می‌کند. این‌هایی که از انقلاب برمی‌گردند و به کشورهای بیگانه پناهنده می‌شوند، مخصوصاً اگر کسی سرش به تنش بیارزد و دانشمند باشد، فوری جذبش می‌کنند. اگر نظر خدا برگشت، به خودت واگذار می‌شوی و شیطان جذبت می‌کند. نبی مکرم اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «روزه‌دار، پنج جایزه دارد: ۱. نظر خدا؛ ۲.

«الْمَلَائِكَةُ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُمْ فِي لَيْلِهِمْ وَ نَهَارِهِمْ؛ تمام شبانه‌روز ماه رمضان، ملائکه برای روزه‌دار طلب مغفرت می‌کنند و می‌گویند: خدایا او را ببامرز؛ ۳. فرمود: «يَأْمُرُ جَنَّتَهُ تَزْيِي لِعِبَادِي؛ خداوند در اوّل ماه رمضان به بهشت فرمان می‌دهد: خودت را برای بنده من زینت کن.»

تا عمر تمام نشود، نمی میری

خداوند آقا سید احمد خوانساری را رحمت کند؛ ایشان - که قبرش در مسجد بالا سر حرم حضرت معصومه علیها السلام است - بسیار آدم بزرگ و عجیبی بود و حالات عرفانی داشت. فرمود: در جلسه‌ای عزرائیل را دیدم، خیلی زیبا بود. پرسیده بود: چطور است که مردم از عزرائیل خوششان نمی‌آید؛ اما من در عمرم کسی را به‌زیبایی عزرائیل ندیده بودم. با عزرائیل گفت‌وگو کردم، گفتم: چرا سراغ من نمی‌آیید، خیلی پیر شده‌ام؟ - نود و هشت سال عمرش بود و زمان امام خمینی علیه السلام از دنیا رفت - عزرائیل نگاهی کرد و گفت: فرشته‌ای که رزق تو را می‌دهد، هنوز ته صندوقچه‌اش مقداری از رزق تو هست؛ تا تمام نشود، من مأموریتی برای گرفتن جان تو ندارم.»

۴. وقتی ماه تمام شود، در آخرین شب ماه رمضان، «غَفَرَ لَهُمْ جَمِيعاً»، خداوند همه گناهانش را می‌آمرزد. کسی بلند شد و گفت: آیا منظورتان شب قدر است؟ فرمود: نه، شب عید؛ چون مزد کار را آخر می‌دهند.

۵. فرمود: بوی دهان آنها - که به‌ظاهر بوی خوشی نیست - نزد خدا مانند مشک و عنبر است.^۱

اما برای این پنج جایزه، شروطی هست. پیغمبر گرامی اسلام حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرمود: «مَنْ تَمَسَّكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ». این وام، مبلغش خیلی بالا است و ضامن می‌خواهد تا به بهشت بگویند آماده شو، ملائکه شب‌وروز برایت دعا کنند، خدا نظر لطف به تو بیندازد و شب آخر ماه رمضان بخشیده شوی.

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۳۶۴؛ شیخ صدوق، الخصال، ج ۱، ص ۳۱۷؛ شیخ صدوق، فضائل الأشهر الثلاثة، ص ۱۳۰: «عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُعْطِيَتْ أُمَّتِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أُمَّةٌ نَبِيٌّ قَبْلِي أَمَّا وَاحِدَةٌ فَإِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ وَ مَنْ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِمْ لَمْ يُعَذِّبْهُ أَبَدًا وَ أَمَّا الثَّانِيَةُ فَإِنَّ خُلُوفَ أَفْوَاهِهِمْ حِينَ يُمَسُّونَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَطْيَبُ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ وَ أَمَّا الثَّلَاثَةُ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُمْ فِي لَيْلِهِمْ وَ نَهَارِهِمْ وَ أَمَّا الرَّابِعَةُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَأْمُرُ جَنَّتَهُ أَنْ اسْتَغْفِرَ وَ تَزِيِّنِي لِعِبَادِي فَيُوشِكُ أَنْ يَذْهَبَ عَنْهُمْ نَصَبُ الدُّنْيَا وَ أَذَاهَا وَ يَصِيرُوا إِلَى جَنَّتِي وَ كَرَامَتِي وَ أَمَّا الْخَامِسَةُ فَإِذَا كَانَ آخِرُ لَيْلَةٍ غَفَرَ لَهُمْ جَمِيعاً فَقَالَ رَجُلٌ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ أَلَمْ تَرَ إِلَى الْعُمَّالِ إِذَا فَرَعُوا مِنْ أَعْمَالِهِمْ وَفُؤَا»

شرایط روزه

پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «إِنَّ مَنْ تَمَسَّكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِسِتِّ خِصَالٍ»، شش ضامن و مدرک می‌خواهد و شش شرط دارد. اگر کسی شش مدرک را ارائه کرد: «غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ»،

جایزه‌ها را به او می‌دهیم. این شش سند و شرط عبارت‌اند از:

۱. «أَنْ يُحَفِّظَ دِينَهُ»؛ دینش را حفظ کند و نگذارد اعتقاداتش ضعیف شود.
۲. «وَيَصُونَ نَفْسَهُ»؛ خودش را کنترل کند. در بازار و خیابان و کوچه و در دنیایی که فتنه‌ها و آماج معصیت رو آورده، خودش را حفظ نماید.
۳. «وَيَصِلَ رَحِمَهُ»؛ در ماه رمضان به خویشانش سر بزند. ماه رمضان، ماه رفع کدورت است. شب‌ها به خانه بستگان برود و کدورت‌ها را دور بریزد.
۴. «وَلَا يُؤْذِيَ جَارَهُ»؛ همسایه‌اش را اذیت نکند. با دادوفریاد، زن و بچه‌اش را آزار ندهد.
۵. «وَيَرْعَى إِخْوَانَهُ»؛ حقوق مردم را رعایت کند.
۶. «وَيَحْزَنَ لِسَانَهُ»؛ زبانش را کنترل کند.^۱

سه مورد از شش موردی که بیان شد، به حق مردم برمی‌گردد: رَحِمَ (خویشان)، همسایه و مردم، و سه مورد دیگر مربوط به خود انسان می‌شود: کنترل زبان، حفظ دین و نگهداری خویش. حضرت فرمود: اگر کسی در ماه رمضان به این شش ویژگی دست یابد، از جایزه‌هایی که گفته شد، بهره‌مند می‌شود.

تا چشم روی هم بگذارید، ماه رمضان تمام می‌شود. تا به خود بجنید، می‌بینید ماه رجب و شعبان تمام شد و روز اول رمضان آغاز شد. رمضان، آداب دارد؛ دو رکعت نماز شکر بخوانید. حدیث داریم که اگر افطار و سحر را با خواندن «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ» شروع کنید، خداوند میان سحر و مغرب پاداش شهدا را به شما می‌دهد.

روایت داریم که هرکس وقت افطار صدقه بدهد، اگرچه به اندازه یک قرص نان باشد، این عمل او، مانع آتش دوزخ می‌شود.

۱. حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۳۷۰.

حالت پیامبر ﷺ در ماه رمضان

روایت داریم وقتی ماه رمضان می شد، «تَغَيَّرَ لَوْنُ رَسُولِ اللَّهِ؛ پیغمبر اکرم ﷺ رنگشان عوض می شد و نماز و دعایش افزایش می یافت. باید در ما تحولی پیدا شود. رمضان، دانشگاه انسان سازی و خودسازی است؛ به شرط اینکه در دانشگاه ثبت نام کنی، واحد بگیری و خوب هم واحد بگذرانی. دانشجویی که واحد نگذراند، حذف می شود و اگر واحد بگیرد، ولی نمره نیاورد، باز حذف می شود. در این دانشگاه انسان سازی، خودمان را برای اصلاح شدن آماده کنیم.

سیره علامه طباطبائی رحمه الله

ماه رمضان، ماه ولایت است. مرحوم شهید مطهری رحمه الله می فرماید: «علامه طباطبائی رحمه الله هنگام افطار می آمد کنار ضریح حضرت معصومه علیها السلام ضریح را می بوسید و بعد می رفت خانه افطار می کرد. علامه طباطبائی رحمه الله همه افطارهای خود را با بوسه زدن به حرم حضرت معصومه علیها السلام باز می کرد.»